

Het Handvest in de Europese grondwet: dikke winst

Burgers gebaat bij de opname van het Handvest van de Grondrechten uit de grondwet.

DOOR MAX VAN DEN BERG

De Europese grondwet, die op 29 oktober plechtig in Rome zal worden ondertekend door de Europese regeringsleiders, is goed nieuws voor de Europese burger. Goed nieuws omdat voor het eerst de verschillende Europese verdragen zijn verenigd in één heldere tekst. Goed nieuws ook omdat het aantal terreinen waarop het Europees Parlement mag meebeslissen, aanzienlijk wordt uitgebreid. Tot slot legt de grondwet belangrijke sociale waarden en doelstellingen vast, die de Europese Unie in staat stellen om resultaten te bereiken die echt tellen voor de Europese kiezers. Kortom: de Europese Unie zal met de grondwet democratischer en effectiever worden en zal Europa dichter bij haar burgers brengen.

Diezelfde burgers zijn ook gebaat bij de opname van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie in de grondwet. Dit Handvest bevat een zeer complete opsomming van de fundamentele rechten van de mens. Het Handvest, dat destijds net als de grondwet door een Conventie werd opgesteld, is reeds in december 2000 door de Europese regeringsleiders aangenomen, maar had tot nu toe slechts politieke waarde. De opname van het Handvest in de grondwet geeft de grondrechten definitieve en onbetwiste juridische waarde in de Europese Unie.

Uniek

Bijzonder aan het Handvest is dat het niet alleen uitgaat van de zogenaamde eerste generatie rechten, ook wel negatieve vrijheden genoemd - zoals vrijheid van meningsuiting en vrijheid van godsdienst - maar dat er ook sociale grondrechten in zijn opgenomen, zoals het recht op sociale bescherming en het recht op gezondheidszorg. Nooit eerder werden de verschillende soorten rechten in één juridisch bindend document verenigd. De grondwet is in dat opzicht uniek. Terecht, mijns inziens, want de twee soorten rechten zijn eigenlijk niet van elkaar te scheiden. Ze belichamen het fundamentele recht van de mens op ontwikkeling en zijn een voorwaarde voor democratie.

Volwassenheid

Er staan overigens geen nieuwe grondrechten in het Handvest. In feite is het een opsomming van rechten uit verschillende internationale verdragen die door alle Europese lidstaten zijn ondertekend, zoals het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en het Europees Sociaal Handvest. Tot op de dag van vandaag is de Europese Unie bij geen van deze verdragen partij en kan dus officieel niet verplicht

De ondertekening van het handvest van de Grondrechten van de Europese Unie door Nicole Fontaine (links), voorzitter van het Europees Parlement en Romano Prodi (rechts), voorzitter van de Europese Commissie.

foto: Europese Commissie

worden zich hieraan te houden. In de praktijk heeft het Europees Hof van Justitie in het verleden altijd rekening gehouden met de verschillende internationaal erkende grondrechten, maar het is een teken van volwassenheid van de Europese democratie dat deze rechten nu ook formeel erkend zijn.

Wat betekent dit nu allemaal voor de gemiddelde Nederlander? Kan Jan uit Almelo met de grondwet in de hand naar het Europees Hof stappen wanneer hij meent dat zijn grondrechten worden geschonden door de bakker op de hoek? Nee, voor dat soort situaties hebben we natuurlijk nog gewoon de Nederlandse grondwet, die in het geheel niet overbodig zal worden door de komst van de Europese grondwet.

Het Handvest geldt alleen voor de handelingen van de Europese instellingen en voor de lidstaten wanneer zij Europese wetgeving uitvoeren. Nederlandse burgers kunnen in de meeste gevallen niet zelf naar het Hof stappen, maar kunnen zich wel op het Europees recht verhalen bij de Nederlandse rechter.

Volwaardige rechtsgemeenschap

Waarom is het voor de individuele burger dan zo belangrijk dat het Handvest in de Europese grondwet wordt opgenomen? Mijns inziens is het dikke winst dat de grondrechten nu zwart op wit staan, en gelden voor alle activiteiten die de Europese Unie onderneemt. Daarmee wordt de Europese Unie voor het eerste een volwaardige rechtsgemeenschap. Wat dat in de praktijk kan betekenen, zien we in het actuele voorbeeld van de Italiaanse kandidaat, eurocommissaris Rocco Buttiglione. Buttiglione heeft met zijn uitspraken dat homoseksualiteit een zonde is, duidelijk aangegeven dat hij het Handvest van de Grondrechten niet respecteert en daarom kan hij niet beschouwd worden als een acceptabele kandidaat op de post Burgerlijke vrijheden.

Het Handvest van de Grondrechten is een goede reden om straks in het referendum, dat in Nederland gehouden zal worden, ja te zeggen tegen de Europese grondwet. Naast de belangrijke winstpunten op democratie, transparantie en efficiëntie, maken de grondrechten de vernieuwde Europese Unie compleet. Want zeg nu eerlijk, wat is nu een grondwet zonder grondrechten?

DRS. M.J. VAN DEN BERG

Lid van het Europees Parlement voor de PvdA

Grondwettelijk Verdrag lijkt fraaie façade

Bij de discussie over de grondwet gaat het niet zozeer om de inhoud van het document, alhoewel daar ook het nodige op valt af te dingen, maar vooral om de vorm waarin de retoriek niet geschuwd wordt.

DOOR EIMERT VAN MIDDELKOOP

Euforie

Men hoeft geen scepticus te zijn om de wenkbrauwen te fronsen bij de kwalificatie 'Grondwet', die is gegeven aan het resultaat van de Europese Conventie. In de Staat van Europese Unie 2004-2005 wordt, en dat mag opvallend heten, consequent gesproken over het nieuwe verdrag. Formeel is dat volstrekt terecht, maar het is de vraag of dat de euforie, die sommigen heeft bevangen bij de introductie van het begrip Grondwet, zal verminderen. Ik vrees van niet. De grondwetsnotie heeft nu eenmaal een grote positieve en wervende connotatie. En dat, en veel minder de inhoud van het document, is dan ook de reden dat een initiatief voor een referendum in de Staten-Generaal op de agenda staat.

Façade

Intussen lijkt het Grondwettelijk Verdrag voor een Europese Unie, zoals de officiële verlegingsbenaming thans is, op een Potemkin-dorp. Een fraaie façade, waarachter een minder aantrekkelijke werkelijkheid schuilgaat. Tenminste voor diegenen die zoveel van de Conventie hadden verwacht en nu hun teleurstelling verstoppen. Van een contract tussen vorst en volk, een klassiek kenmerk van een grondwet, is in het geheel geen sprake. De terminologie is op dit punt niet onduidelijk: de macht ligt en blijft liggen bij de lidstaten, die aan de Unie bevoegdheden 'verlenen', 'overdragen' of 'toedelen'. De Unie is er om nationale doelstellingen te verwezenlijken, de belangen van de Unie zijn daaraan ondergeschikt. De Unie is daarmee in zekere zin de vazal geworden van de nationale, soevereine leenheren.

Als het Grondwettelijk Verdrag aanvaard wordt, is er een (voorlopig) einde gekomen aan oorspronkelijke federale staatsvormingambities. Als ik een federalist was, zou ik dan ook de grootst mogelijk bezwaren hebben tegen dit stuk. De uiteindelijke macht ligt en blijft liggen bij de Europese Raad, een voluit intergouvernementele constructie. Interessant is ook de nieuwe figuur van de nieuwe, vaste voorzitter van de Europese Raad, die voor een termijn van tweeënhalf jaar (met een mogelijkheid van een eenmalige verlenging) wordt gekozen. Interessant, niet om wat hij is en mag, maar omdat elke presidentiële allure aan deze figuur is ontzegd. Het is veeleer een type secretaris-generaal geworden, vergelijkbaar

met die van de VN, waarmee het intergouvernementele karakter van de Unie nog eens extra wordt benadrukt. Er zijn dan ook goede argumenten om niet over een Grondwet, maar over een Handvest te spreken.

Potsierlijk

De retoriek van het Grondwettelijk Verdrag is het meest manifest in de incorporatie van het Handvest van de Grondrechten. Het biedt de burger slechts een bescherming, voorzover die al niet op andere wijze beschikbaar was, tegen de overheidsmacht van de Unie. De eerste en meest fundamentele waarborg tot bescherming van de rechten en vrijheden van de burger blijft dan ook berusten bij de nationale staten, en zo hoort het ook. Het potsierlijke van de incorporatie van dit

Handvest is wel dat een stuk met de allure van een compleet grondrechtenstatuut aan de Unie voorhoudt dat er bijvoorbeeld niet gefolterd mag worden en dat de Unie de doodstraf en evenmin de slavernij mag invoeren. Dat krijg je als je de boel wilt versieren. Het Grondwettelijk Verdrag is geen nieuwe creatie. Het is een redelijk geslaagde verbetering van de halve mislukking van het Verdrag van Nice. Daarmee blijft het een politieke kadasterwet, waarin de machtsverhoudingen binnen de geünieerde Europese staten voor langere tijd zijn vastgelegd. Dat was nodig nu de Unie de omvang heeft gekregen die zij met de laatste uitbreiding heeft gekregen. Vooral voor ingewijden heeft het stuk zonder twijfel aan eenvoud en inzichtelijkheid gewonnen. Ook de besluitvormingsprocessen, hoe ingewikkeld ze in de politieke realiteit stellig zullen blijven, ogen op het verdragspapier een stuk beter. En dat verdient allemaal waardering, zolang we maar niet hoeven te praten over het democratische gehalte of over het Europa van de burger. Daaraan hebben de verdragen nooit hun legitimiteit ontleend en daaraan wordt niets veranderd.

Verraad

Het is natuurlijk volksverlakkerij om dit document aan een referendum te onderwerpen. Immers, aan alle grote en aansprekende Europese verworvenheden, zoals de Interne Markt, de EMU, het Schengenacquis, kan de burger geen komma meer wijzigen. Het referendum gaat materieel dus slechts over de vereenvoudiging van Nice. Het is dwaas om nu plots daarover de burger te raadplegen. Eigenlijk pleegt de politieke elite daarmee verraad aan haar eigen zaak.

E. VAN MIDDELKOOP

Lid van de Eerste Kamer voor de ChristenUnie

